

Prijedložni padežni izrazi u djelima Nedjeljka Fabrija

Kučljak, Mateja

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:700800>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-08**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Diplomski studij hrvatskog jezika i književnosti i engleskog jezika i književnosti

Mateja Kucljak

Prijedložni padežni izrazi u djelima Nedjeljka Fabrija

Diplomski rad

Mentorica: prof. dr. sc. Vlasta Rišner

Osijek, 2021.

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Odsjek za hrvatski jezik i književnost

Katedra za suvremeni hrvatski jezik

Diplomski studij hrvatskog jezika i književnosti i engleskog jezika i književnosti

Mateja Kucljak

Prijedložni padežni izrazi u djelima Nedjeljka Fabrija

Diplomski rad

Znanstveno područje humanističkih znanosti, polje filologije, grana kroatistike

Mentorica: prof. dr. sc. Vlasta Rišner

Osijek, 2021.

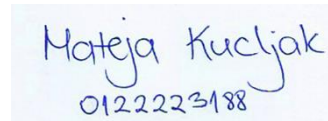
Prilog: Izjava o akademskoj čestitosti i o suglasnosti za javno objavljivanje

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravio/napravila te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, 9. rujna 2021.

Mateja Kucljak
0122223188

---

ime i prezime studenta, JMBAG

Sažetak

Cilj je ovoga rada prikazati značenja genitivnih prijedložnih izraza. U radu se polazi od definicija prijedloga i prijedložnih padežnih izraza preuzetih iz hrvatskih gramatika, jezičnih savjetnika te ostale jezikoslovne literature, a zatim se opisuju podjele prijedloga te značenja. Prijedlozi se najčešće definiraju kao nepromjenjiva vrsta riječi kojima se označavaju odnosi među bićima, stvarima i pojavama. Opisi prijedloga u hrvatskoj jezikoslovnoj literaturi podosta su slični i slažu se u tome da je glavna značajka prijedloga kao nepromjenjive vrste riječi upravo izražavanje odnosa te da je tako istaknuto njihovo kategorijsko značenje koje je sintaktički određeno. Prijedložni padežni izraz naziv je za svaku vezu prijedloga i padežne riječi. Prijedlozi se dijele s obzirom na tvorbu i s obzirom na leksičko-semantička svojstva. Značenja prijedloga mogu se podijeliti na dimenzionalna i nedimenzionalna, a opisi za svako značenje preuzeti su iz *Gramatike hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta* J. Silića i I. Pranjkovića. Glavni dio rada odnosi se na genitivne prijedložne izraze. Genitiv je drugi padež hrvatskoga jezika, ujedno i padež uz koji dolazi najveći broj prijedloga, više nego uz sve ostale padeže zajedno. Najpotpuniji popis prijedloga koji dolaze uz genitiv donose J. Silić i I. Pranjković u *Gramatici hrvatskog jezika za gimnazije i visoka učilišta*. Ovaj rad temelji se na klasifikaciji genitiva s prijedlozima iz navedene gramatike, a teorijski opisi popraćeni su primjerima iz suvremenog hrvatskog romana *Berenikina kosa* Nedjeljka Fabrija.

Ključne riječi: prijedlozi, prijedložni padežni izrazi, genitiv, značenja prijedloga, Nedjeljko Fabrio

Sadržaj

1. Uvod	7
2. Prijedlozi	8
2.1. Prijedložni padežni izrazi	9
2.2. Podjela prijedloga	11
2.3. Značenja prijedloga	12
3. Prijedlozi s genitivom	18
3.1. Genitiv s prijedlogom <i>od</i>	18
3.2. Genitiv s prijedlogom <i>do</i>	21
3.3. Genitiv s prijedlogom <i>iz</i>	23
3.4. Genitiv s prijedlom <i>s(a)</i>	25
3.5. Genitiv s prijedlozima <i>ispred i iza te izvan (van) i unutar</i>	26
3.6. Genitiv s prijedlozima <i>iznad, ispod, više (poviše) i niže</i>	28
3.7. Genitiv s prijedlozima <i>prije, uoči, poslije, nakon, za i tijekom (tokom)</i>	29
3.8. Genitiv s prijedlozima <i>dno (podno, nadno, udno) i vrh (povrh, uvrh, zavrh)</i>	30
3.9. Genitiv s prijedlozima <i>čelo, nakraj, onkraj, krajem i pokraj</i>	31
3.10. Genitiv s prijedlozima <i>sred (nasred, posred, usred)</i>	32
3.11. Genitiv s prijedlogom <i>oko (okolo)</i>	32
3.12. Genitiv s prijedlozima <i>blizu, kod, kraj (pokraj), pored, nadomak, nadohvat, u i mimo</i>	33
3.13. Genitiv s prijedlozima <i>duž (uzduž), širom i diljem</i>	36
3.14. Genitiv s prijedlogom <i>preko</i>	36
3.15. Genitiv s prijedlozima <i>bez i osim</i>	37
3.16. Genitiv s prijedlozima <i>mjesto (umjesto, namjesto) i uime</i>	38
3.17. Genitiv s prijedlozima <i>putem, pomoću (s pomoću) i posredstvom</i>	38
3.18. Genitiv s prijedlogom <i>između</i>	39

3.19. Genitiv s prijedlozima <i>spram (naspram), put, protiv, nasuprot (usuprot), usprkos i unatoč ...</i>	40
3.20. Genitiv s prijedlozima <i>zbog, uslijed i radi (zaradi, poradi)</i>	41
3.21. Genitiv s prijedlogom <i>glede</i>	41
3.22. Genitiv s prijedlozima <i>prigodom, prilikom i povodom</i>	42
4. Zaključak.....	43
5. Literatura	44

1. Uvod

Predmetom su opisa ovoga rada prijedložni padežni izrazi. U ovome radu naziv prijedložni padežni izraz odnosi se svaku vezu prijedloga i padežne riječi. Za detaljniju analizu odabrani su genitivni prijedložni izrazi jer je genitiv padež uz koji dolazi najveći broj prijedloga, više nego uz sve ostale padeže zajedno. Svrha je ovoga rada detaljnije istražiti i opisati značenja genitiva s prijedlozima te potkrijepiti svako značenje primjerom. Rad je podijeljen na četiri poglavlja. Nakon *Uvoda* slijedi poglavlje *Prijedlozi* u kojemu se polazi od definicija prijedloga preuzetih iz hrvatskih gramatika, jezičnih savjetnika te ostale jezikoslovne literature. *Prijedlozi* se najčešće definiraju kao nepromjenjiva vrsta riječi kojima se označavaju odnosi među bićima, stvarima i pojavama. Opisi prijedloga u hrvatskoj jezikoslovnoj literaturi podosta su slični i slažu se u tome da je glavna značajka prijedloga kao nepromjenjive vrste riječi upravo izražavanje odnosa te da je tako istaknuto njihovo kategorijsko značenje koje je sintaktički određeno. Slijedi dio u kojemu se osvrće na prijedložne padežne izraze u literaturi. Sljedeće potpoglavlje bavi se podjelama prijedloga, a dijele se s obzirom na tvorbu i s obzirom na leksičko-semantička svojstva. Slijedi dio rada u kojemu su prikazana značenja prijedloga prema podjeli prijedloga na dimenzionalne i nedimenzionalne J. Silića i I. Pranjkovića. Sljedeće poglavlje naslova *Prijedlozi s genitivom* ujedno je i najvažniji dio rada, a temelji se na klasifikaciji genitiva s prijedlozima iz *Gramatike hrvatskog jezika za gimnazije i visoka učilišta* J. Silića i I. Pranjkovića. Ta podjela izabrana je jer autori donose najopširniji i najpotpuniji popis prijedloga koji mogu doći uz genitiv, a važno je naglasiti da su uključeni i prijedložni padežni izrazi neusklađeni s normom koji se koriste u govoru i/ili pismu. Za svako pojedino značenje autori navode i primjere. Teorijski opisi popraćeni su primjerima iz suvremenog hrvatskog romana *Berenikina kosa* Nedjeljka Fabrija. U analizi značenja genitivnih prijedložnih izraza promatra se i odnos normativnih preporuka i uporabe. U posljednjem poglavlju *Zaključak* iznesene su temeljne spoznaje do kojih se došlo u radu.

2. Prijedlozi

Prijedlozi se najčešće definiraju kao nepromjenjiva vrsta riječi kojima se označavaju odnosi među bićima, stvarima i pojavama. Definicije su u hrvatskoj jezikoslovnoj literaturi slične, a svi se slažu u tome da prijedloge označava upravo odnošajnost.

U Anićevu *Velikom rječniku hrvatskoga jezika* (2003: 1190) definicija prijedloga je sljedeća: „nepromjenjiva riječ koja se nalazi ispred imenskih riječi i iskazuje različite odnose među bićima, stvarima i pojavama.“ Sanda Ham u svojoj *Školskoj gramatici hrvatskog jezika* (2012: 99) navodi kako su prijedlozi „nepromjenjiva vrsta riječi koja izriče odnos riječi sa sklonidbom ostalih riječi u rečenici“, dok su u *Hrvatskoj gramatici* (Barić i dr., 2005: 277) prijedlozi objašnjeni kao „riječi koje izriču različite odnose između onog što znače imenice ili na što upućuju zamjenice.“ U jezičnom savjetniku *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskom standardnom jeziku* autorice opisuju prijedloge kao „riječi kojima se označuju odnosi među bićima, stvarima i pojavama u najširem smislu riječi, tj. koje izriču različite odnose između onoga što označuju imenice ili zamjenice.“ (Frančić, Hudeček, Mihaljević, 2005: 149) Težak i Babić (2007: 162) u *Gramatici hrvatskog jezika za prijedloge* pišu da su nepromjenjive riječi „koje služe da bi se pokazali odnosi među bićima, stvarima i pojavama te utječu na padež riječi uz koju stoje i najčešće se odnose na imenice i imenične zamjenice, ali se mogu odnositi i na osamostaljene riječi.“ U *Glasovima i oblicima hrvatskog jezika* prijedlozi su opisani kao „pomoćne gramatičke riječi koje označuju podređenost jedne punoznačne riječi drugoj i time izriču međusobni odnos predmeta ili radnji koje izriču punoznačne riječi.“ (Babić i dr. 2007: 724) Autori *Hrvatskog jezičnog savjetnika za prijedloge* navode da su to „relacijske riječi s visokim stupnjem gramatikaliziranosti, a označuju konkretne i apstraktne odnose u jeziku.“ (Barić i dr. 1999:179) Silić i Pranjković u *Gramatici hrvatskog jezika za gimnazije i visoka učilišta* (2007: 242) navode: „Prijedlozi ili prepozicije suznačne su nepromjenjive riječi kojima se upućuje na odnose među predmetima ili događajima.“

Prema ovim definicijama može se zaključiti da je glavna značajka prijedloga kao nepromjenjive vrste riječi upravo izražavanje odnosa te da je tako istaknuto njihovo kategorijsko značenje koje je sintaktički određeno. Prema tome, prijedlozi se ne mogu proučavati samostalno već je potrebno sagledati ih kroz „suodnose s drugim riječima, skupovima riječi ili rečenicama na sintagmatskoj razini.“ (Rišner, 1999: 55)

2.1. Prijedložni padežni izrazi

Ovaj će se rad baviti prijedložnim padežnim izrazima. Nakon terminologije, u sljedećim poglavljima bit će prikazani i analizirani primjeri genitivnih padežnih izraza u djelima Nedjeljka Fabrija. Prijedložni padežni izraz naziv je za svaku vezu prijedloga i padežne riječi. U hrvatskim gramatikama prijedložni padežni izrazi ne obrađuju se u sklopu poglavlja o prijedlozima, već se često samo kratko spominju. Određeni autori u svojim definicijama prijedloga i prijedložnih padežnih izraza navode i koje riječi s prijedlozima mogu činiti prijedložni padežni izraz.

Sanda Ham u svojoj *Školskoj gramatici hrvatskog jezika* (2012: 99) za prijedložni izraz piše sljedeće: „Prijedložni je izraz veza prijedloga s riječi koja je u kojem kosom padežu. U prijedložnom se izrazu prijedlozi slažu s riječima u određenim padežima i ne može se svaki prijedlog složiti sa svakim padežom.“ Također navodi i kako se prijedlozi „predlažu riječima sa sklonidbom (...) najčešće imenicama ili zamjenicama.“ (2012: 98) U *Hrvatskom jezičnom savjetniku* (Barić i dr. 1999: 196) navodi se kako su prijedložni izrazi konstrukcija „prijedlog + padežna riječ“, bez objašnjenja na što se odnosi izraz „padežna riječ“, dok je u *Hrvatskoj gramatici* za prijedložne izraze navedeno kako predstavljaju vezu prijedloga s imenicom: „Prijedlozi znače različite odnose onoga što znači imenica, a imenica, opet, ima različite padeže koji iskazuju različite odnose onoga što ona znači prema radnji o kojoj se u rečenici govori. Stoga se imenica, kad ima uza se prijedlog, veže s njim u onom padežu koji značenjem odgovara njegovu značenju. Veza prijedloga s imenicom zove se prijedložni izraz.“ (Barić i dr. 2005: 278) Vanja Švačko (1993: 354) za prijedložni izraz podrazumijeva „vezu prijedloga i padežne riječi bez obzira na njena funkcionalna svojstva, dok bi termin prijedložna fraza (konstrukcija) koji nalazimo u onim teorijama čija je glavna orijentacija opis riječi na temelju njihovih sintaktičkih zavisnosti i sposobnosti da ulaze u odnose s drugim jezičnim jedinicama, pretpostavljao gramatikalizirani spoj s dominantno (nad)rečeničnom funkcijom.“ Silić i Pranjković (2007: 244) u *Gramatici hrvatskog jezika za gimnazije i visoka učilišta* ne spominju prijedložne izraze, već pišu: „Prijedlozi dolaze uz kose padeže imenskih riječi, tj. imenica (npr. *pokraj peći*), (poimeničenih) pridjeva (npr. *na engleskom*), zamjenica (npr. *kod njih*) i uz priloge (npr. *do danas*), te čine s njima prijedložne tagmeme.“ Može se primijetiti da jedino Silić i Pranjković spominju priloge kao mogući dio prijedložnog padežnog izraza, o čemu se više može pročitati u članku *Prijedlozi nekad i danas* Vlaste Rišner.

Neki lingvisti ne spominju prijedložne padežne izraze. Na primjer, u *Praktičnoj hrvatskoj gramatici* D. Raguža veza prijedloga i padežne riječi nije obilježena posebnim nazivom, kao ni u

Težakovoju i Babićevoj *Gramatici hrvatskog jezika*. U *Glasovima i oblicima* (Babić i dr. 2007: 558) također, no autori pišu kako „prijedlozi stoje ispred imenica i zamjenica pa im odatle i ime.“ Težak i Babić (2007: 162) navode kako se prijedlozi „najčešće odnose na imenice i imenične zamjenice, ali se mogu odnositi i na osamostaljene riječi (pridjev, pridjevna zamjenica, broj)“, dok Raguž (1997: 116) ne navodi kojoj vrsti riječi se predlažu prijedlozi: „Prijedlozi stoje neposredno ispred riječi u nekome padežnome obliku.“ S druge strane, Ivana Matas Ivanković u svom radu *Složeni prijedložni spojevi* (2016: 544) pravi distinkciju između prijedložnih izraza i prijedložnih padežnih izraza: „Postoji, dakle, razlika između prijedložnih izraza i prijedložno-padežnih izraza, pri čemu je prijedložni izraz prijedlog koji se sastoji od više riječi (npr. na početku), a prijedložno-padežni izraz odnosi se na sintaktičku vezu prijedloga (neovisno o tvorbi, on, dakle, i sam može biti prijedložni izraz) i padežnog oblika imenice (npr. uz drvo, na početku desetljeća).“ U ovome radu prijedložni izraz podrazumijevat će vezu prijedloga i padežne riječi.

Kada se govori o značenju unutar prijedložnih padežnih izraza, Jakobson (2008: 400) smatra kako prijedlozi nemaju utjecaj na promjenu značenja padeža: „Sustav prijedložnih konstrukcija nije zamjenjiv s imenskom fleksijom, jer oni jezici koji imaju obje kategorije najprije suprotstavljaju sintaktičke potrebe danoga padeža s prijedlogom onima bez prijedloga (neizravna nasuprot izravnoj svezi), a potom provode jasno razlikovanje između značenja padeža i značenja prijedloga kao dviju posebnih vrsta značenja: jedan te isti padež ima nekoliko prijedloga, a isti prijedlog može zahtijevati različite padeže.“ Radoslav Katičić (2002: 87) ne slaže se s tim: „U prijedložnim izrazima zavisi padež od prijedloga. Svaki prijedlog zahtijeva svoj padež, ili razne padeže prema raznim svojim značenjima. Sintaktički tvore takvi prijedložni izrazi nerazdvojivu cjelinu i tek kao takva cjelina dobiva svoje mjesto u rečeničnom ustrojstvu. Stoga padeži u prijedložnim izrazima gube svako vlastito značenje.“ Vlasta Rišner (2005: 41) navodi kako značenje prijedložnih padežnih izraza „ovisi o samim prijedlozima – prvotnima koji su semantički prazni (u, na...) i u potpunosti će se „puniti“ značenjem u prijedložnom izrazu i drugotnima koji češće imaju značenje (uokolo, usprkos...) i u prijedložni će izraz unijeti svoje značenje. Semantički prazni prijedlozi postaju vezani uz određeni padež te se značenje takvih padeža i prijedloga izjednačuje.“ Pranjković (2001: 330) prijedloge naziva potpadežima, to jest, „gramatikaliziranim riječima kojima se konkretiziraju padežna značenja“, a navodi i da prijedlozi ponekad mogu biti u službi „pridavanja padežnih značenja riječima i izrazima koji nemaju padeža, osobito često prilozima, nepromjenjivim brojevima, prijedložnim padežnim izrazima, pa i infinitivima.“

2.2. Podjela prijedloga

U jezikoslovnoj literaturi prijedlozi se dijele prema dvama kriterijima – s obzirom na tvorbu i s obzirom na leksičko-semantička svojstva, to jest, odnose s padežima.

Najčešća podjela prijedloga s obzirom na tvorbu je sljedeća:

1. **prijedlozi kao netvorbene riječi** (*u, na, k, pod, iz*)
2. **prijedlozi složeni od dvaju prijedloga** (*usred, ispred, naspram, iznad, između*)
3. **prijedlozi složeni od prijedloga i imenice** (*navrh, podno, umjesto, uoči, uzduž*)
4. **prijedlozi nastali poprijedloženjem samih imenica** (*čelo, kraj, mjesto*) i **priloga** (*niže, prije, više*) (Babić i dr. 2007: 559)

Ta podjela usporediva je s podjelom u *Hrvatskoj gramatici*, gdje autori prijedloge prema postanku dijele na:

1. **prave (primarne) prijedloge** – prijedlozi koji služe isključivo kao prijedlozi i značenje im se danas ne može izvesti ni iz koje druge riječi
2. **neprave (sekundarne) prijedloge** – prijedlozi čije se značenje može povezati sa značenjem i osnovom koje riječi, a dijele se na:
  - a) **izvedene prijedloge** – prijedlozi koji nastaju okamenjivanjem nekog oblika imenice u akuzativu ili instrumentalu (*duž, putem*) te one riječi koje se upotrebljavaju i kao prijedlozi i kao priloga (*prije, niže, više*)
  - b) **složene prijedloge** – prijedlozi koji nastaju iz veze dvaju prijedloga ili prijedloga i imenica (*nadomak, nasuprot, pokraj*) (Barić i dr. 2005: 278)

U navedene dvije podjele mogu se poistovjetiti: prijedlozi kao netvorbene riječi i pravi (primarni) prijedlozi, prijedlozi složeni od dvaju prijedloga ili od prijedloga i imenice te složeni prijedlozi, prijedlozi nastali poprijedloženjem samih imenica i priloga i izvedeni prijedlozi.

Prijedloge su s obzirom na tvorbu razvrstali i J. Silić i I. Pranjković (2007: 242-243). Oni ih u svojoj *Gramatici* dijele na:

1. proizvedene (podrijetlom motivirane)

2. neproizvedene (podrijetlom nemotivirane) – mogu biti imenički oblici (*silom*), glagolski prilozi (*zahvaljujući*) te prijedložni padežni izrazi (*s obzirom na*)

Usporedi li se ova podjela s prethodne dvije, može se uočiti da neproizvedeni prijedlozi odgovaraju prijedlozima kao netvorbenim riječima, odnosno pravim (primarnim) prijedlozima, dok proizvedeni prijedlozi odgovaraju prijedlozima složenim od dvaju prijedloga, prijedlozima složenim od prijedloga i imenice i prijedlozima nastalim poprijedloženjem samih imenica, odnosno nepravim (sekundarnim) prijedlozima.

S obzirom na leksičko-semantička svojstva, to jest, odnose s padežima, prijedlozi se još dijele na:

1. **dimenzionalne** – obilježava ih mjerljivost (dimenzionalnost), a dijele se na:

a) prostorne (lokalne) prijedloge

b) vremenske (temporalne) prijedloge

2. **nedimenzionalne** – svojstveno im je neko od apstraktnijih, pojmovnih značenja, odnosno značenja koja se tiču složenijih logičkih odnosa. Takva su, na primjer, značenja modalnosti, instrumentalnosti, kumulativnosti, partitivnosti, finalnosti i druga. (Pranjkočić, 2001: 7)

2.3. Značenja prijedloga

S obzirom na značenje, J. Silić i I. Pranjkočić (2007: 245) prijedloge dijele na dimenzionalne i nedimenzionalne. Dimenzionalni su oni koji svojim značenjem upućuju na mjerljivost, odnosno na jednu od dimenzija – prostor ili vrijeme, prema tome se i dijele na prostorna i vremenska značenja. „Prostorna su značenja prijedloga osnovna, primarna i najčešća. Sva se glavna prostorna značenja mogu opisati na temelju suodnosa između dvaju predmeta ili dvaju skupova predmeta, između predmeta kojemu treba odrediti mjesto koji je objekt lokalizacije (OL) i predmeta uz pomoć kojega se objektu lokalizacije određuje mjesto, tj. lokalizatora (L).“ (Silić, Pranjkočić, 2007: 245) Slijedi prikaz prostornih značenja prijedloga navedenih u *Gramatici hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*, uz objašnjenja i primjere.

Prostorna značenja:

- **predmjesnost (prelokalnost)** – OL nalazi se ili kreće s prednje strane u odnosu na L (*s prednje strane fakulteta*)
- **izamjesnost (postlokalnost)** – OL nalazi se ili kreće sa stražnje strane u odnosu na L (*sa stražnje strane kazališta*)
- **nadmjesnost (supralokalnost)** – OL nalazi se ili kreće u gornjem dijelu L (*povrh oblaka*)
- **podmjesnost (sublokalnost)** – OL u odnosu je s nižim, donjim dijelom L (*pod orahom*)
- **unutarmjesnost (intralokalnost)** – OL nalazi se ili kreće u granicama L (*u sklopu zacrtanog plana*)
- **izvanmjesnost (ektralokalnost)** – OL nalazi se ili kreće izvan granica L (*izvan oblasti*)
- **primjesnost (adlokalnost)** – OL nalazi se u neposrednoj blizini L (*uz obalu*)
- **prostorna udaljenost (ultralokalnost)** – OL nalazi se ili kreće na većoj udaljenosti od L (*podalje od središta zbivanja*)
- **bočna prostornost (lateralna lokalnost)** – OL nalazi se ili kreće sa strane (zdesna ili slijeva) u odnosu na L (*slijeva od tržnice*)
- **horizontalna prostornost (ekstremalna lokalnost)** – OL nalazi se na čelnome ili začelnome dijelu u odnosu na L (*čelo stola*)
- **prostornost po dužini/širini (prolokalnost)** – OL se kreće po dužini ili širini L (*širinom ulice*)
- **okomjesnost (cirkumlokalnost)** – OL nalazi se ili kreće s više ili sa svih strana u odnosu na L (*oko igrališta*)
- **središnja prostornost (centrumlokalnost)** – OL nalazi se ili kreće u središnjem dijelu L (*usred grada*)
- **prekomjesnost (translokalnost)** – OL nalazi se ili kreće poprijeko u odnosu na L (*preko planine*)

- **visinska prostornost (ekvilokalnost)** – OL određuje se u odnosu na neku točku po visini L (*na razini mora*)
- **međumjesnost (interlokalnost)** – OL okružen je lokalizatorima; ako ih je dva, riječ je o linearnom interesivu (*između mladenaca*), a ako ih je više, riječ je o skupnom interesivu (*među studentima*)
- **umjestomjesnost (alterlokalnost)** – OL mijenja poziciju s lokalizatorom (*umjesto škole (sagradili su hotel)*)
- **prostorna sučeljenost (frontalna lokalnost)** – OL nalazi se ili kreće na manjemu ili većemu odstojanju u odnosu na L, i to tako da su im prednje strane sučeljene (*preko puta benzinske crpke*)
- **usmjerena prostornost (direktivna lokalnost)** – OL okreće se smjeru L; s obzirom na to je li granica kretanja fiksirana, razlikuje se opća direktivnost (*ka gornjem gradu (uputiti se)*) i direktivno-granična lokalnost (*na cilj (doći)*)
- **ablativna prostornost (ablokalnost)** – OL kreće se tako da se udaljuje od L (*od temelja (početi)*) (Silić, Pranjković, 2007: 245-246)

U dimenzionalna značenja, osim prostornih, J. Silić i I. Pranjković (2007: 247) navode i vremenska značenja. „Kod vremenskih značenja prijedloga riječ je o odnosu između događaja (D) i vremenskoga lokalizatora (VD), tj. jezične jedinice s vremenskim značenjem uz pomoć koje se precizira vrijeme događanja.“ (Silić, Pranjković, 2007: 247) Slijedi prikaz vremenskih značenja prijedloga navedenih u *Gramatici hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*, uz objašnjenja i primjere.

Vremenska značenja:

- **istodobnost (simultanost)** – vrijeme događaja podudara se s vremenom koje je označeno VL (*za ljetnih vrućina*)
- **prijevremenost (anteriornost)** – vrijeme događaja prethodi vremenu označenom VL (*prije Božića*)
- **poslijevremenost (posteriornost)** – vrijeme događaja smješta se iza vremena označenog VL (*nakon večere*)

- **krozvremenost (protemporalnost)** – vrsta istovremenosti kod koje je posebno naglašeno značenje protjecanja vremena (*preko praznika*)
- **ablativna temporalnost (abtemporalnost)** – VL označuje vrijeme od kojega se počinje odvijati kakav događaj (*od prošlog ljeta (nisu se vidjeli)*)
- **između vremenost (intertemporalnost)** – događaj se smješta u interval označen dvama VL (*između srijede i četvrtka (javili su se bolovi)*)
- **unutarvremenost (intertemporalnost)** – događaj se odvija unutar vremenskoga roka određenoga VL (*u roku od dva mjeseca (završiti posao)*)
- **okovremenost (cirkumtemporalnost)** – događaj se odvija približno u vrijeme koje se označuje VL (*oko Uskrsa*)
- **usporedna temporalnost** – događaj traje kraće ili duže od vremena označenoga VL (*preko dva mjeseca (trajati)*)
- **„prostorna temporalnost“** – tip vremenskog značenja koje uključuje i prostor (*po magli (voziti)*)
- **direktivno-granična temporalnost** – događaj se odvija do granice koju određuje vremenski odsječak označen VL (*do pred zoru*)
- **sredvremenost (centrumtemporalnost)** – događaj se odvija u središnjem dijelu vremenskoga odsjeka označenoga VL (*usred bijela dana*)
- **ekstremalna temporalnost** – događaj se odvija na početku ili na kraju vremenskoga odsjeka označenoga VL (*početkom stoljeća, koncem svibanjskih svečanosti*)
- **socijativna temporalnost** – događaj se odvija zajedno s vremenskim odsječkom označenim VL (*s godinama*)
- **umjestovremenost (altertemporalnost)** – događaj pretpostavlja dva vremenska lokalizatora i ne povezuje se s jednim („očekivanim“), nego s drugim („rezervnim“) (*umjesto nedjeljom (sastaju se ponedjeljkom)*)
- **„kauzalna temporalnost“** – neke vrste uzročnoga značenja, a posebno uzrok povoda, izravno su povezani s vremenom (*povodom božićnih blagdana (održati koncert)*) (Silić,

Pranjковиć, 2007: 247-248)

Osim dimenzionalnih značenja, postoje i nedimenzionalna značenja prijedloga koja se tiču „složenijih logičkih odnosa, kao što su pripadnost, sredstvo, način, uzrok, posljedica, uvjet i sl.“ (Silić, Pranjковиć, 2007: 248) Takvih je značenja prijedloga u hrvatskome standardnom jeziku velik broj. Slijedi prikaz čestih nedimenzionalnih značenja prijedloga navedenih u *Gramatici hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*, uz objašnjenja i primjere.

Nedimenzionalna značenja:

- **odnosnost (relativnost)** – značenje „ticanja“, tj. značenje prema kojemu se predmet tiče drugoga predmeta, nalazi se s njim u kakvoj vezi (*glede našeg jučerašnjeg dogovora*)
- **značenje podrijetla ili potjecanja (ablativnost)** – jedan predmet vodi podrijetlo, potječe od drugoga predmeta (*po ocu (biti nagle naravi)*)
- **značenje načina (modalnost)** – radi se o načinu na koji se što u vezi s predmetom čini ili događa (*(kao) kroza san (sjećati se)*)
- **značenje namjere ili cilja (finalnost)** – značenje koje se obično razvija od granične ili negranične direktivnosti i izražava se najčešće prijedlogom za (*za ukras (služiti)*)
- **uzročnost (kauzalnost)** – značenje koje se često izražava prijedložnim izrazima i može biti vrlo raznoliko jer se prijedlozima mogu označavati različiti tipovi uzroka:
  - a) **djelatni uzrok** – izravno izaziva posljedicu (*zbog magle (sporo voziti)*)
  - b) **uzrok motiva** – vezan s motivacijom, npr. svjesnom ili voljnom, na kakav čin (*zahvaljujući mladosti (izdržati)*)
  - c) **uzrok kriterija** – označuje polazište, osnovu na kojoj se što temelji (*prema sumnjivu ponašanju (zaključiti)*)
  - d) **uzrok povoda** – uzrok vremenskog podrijetla, nije u izravnoj vezi s posljedicom, ali može pomoći njezinoj realizaciji (*povodom obljetnice rođenja (otvoriti izložbu)*)
- **usporednost (komparativnost)** – značenje koje se tiče uspoređivanja predmeta po kakvim svojstvima (*preko tisuću kuna (potrošiti)*)

- **posvojnost (posesivnost)** – značenje kojemu prijedlog označuje da što pripada onomu što znači imenska riječ (*u mačke (oči)*)
- **dijelnost (partitivnost)** – prijedlog s imenskom riječju označuje dio kakve tvari (*od otoka (poznajem samo Brač)*)
- **suprotnost (adverzativnost)** – značenje koje pretpostavlja da je pojam označen imenskom riječju suprotan drugomu pojmu (nasuprot očekivanjima (*uspio je*))
- **dopusnost (koncesivnost)** – značenje koje pretpostavlja okolnost koja pogoduje određenu zbivanju, a ono izostaje, ili obrnuto: okolnost koja je u suprotnosti s kakvim zbivanjem, a ono se ipak ostvaruje (*unatoč izričitoj zabrani (i dalje su štrajkali)*)
- **značenje izuzimanja (ekskluzivnost)** – imenska riječ označuje dio koji biva izdvojen, izuzet iz cjeline (*(svi) osim jednoga*)
- **značenje društva (socijativnost)** – imenska riječ označuje predmet koji je u zajedništvu, u društvu s drugim predmetom (*(žene) s djecom*)
- **značenje sredstva (instrumentalnost)** – imenska riječ označuje sredstvo za obavljanje kakve radnje (*pomoću veza (uspjeti se zaposliti)*)
- **značenje kakvoće (kvalitativnost)** – prijedlog i imenska riječ označuju osobinu, kakvoću, svojstvo predmeta (*(kuća) od kamena*)
- **uvjetnost (kondicionalnost)** – jedan predmet (događaj ili pojava) uvjet je drugomu predmetu (događaju ili pojavi) (*bez vode (nema života)*)
- **značenje zamjene (supstitutivnost)** – pretpostavlja se da jedan predmet dolazi na mjesto drugog predmeta, odnosno da biva njime nadomješten, zamijenjen (*umjesto mesa (jesti povrće)*)
- **značenje sličnosti (similitativnost)** – imenskom riječju označuje se predmet koji slični drugomu predmetu (*poput prosjaka (moliti)*) (Silić, Pranjković, 2007: 248-250)

3. Prijedlozi s genitivom

Genitiv je drugi padež po redu od sedam padeža hrvatskog standardnog jezika. To je padež uz koji dolazi najveći broj prijedloga, više nego uz sve ostale padeže zajedno. Genitiv se naziva padežem ticanja zbog toga što označuje da je određeni predmet u širem smislu u nekom odnosu s drugim predmetom. Od svih kosih padeža, genitivno je značenje najšire i najopćenitije, pa je potrebno da se takvo značenje konkretizira i precizira. (Silić, Pranjković 2007: 203) Tomu služe brojni prijedlozi koji dolaze uz njega, čiji se točan broj ne može odrediti zbog neslaganja između norme i uporabe. Neki od dativnih prijedloga sve češće se slažu s genitivom dok dativ teži prema tomu da postane antiprepozicional (padež bez prijedloga), iako norma još uvijek preporučuje da slaganje s dativom bude primarno. (Silić, Pranjković 2007: 203)

Najpotpuniji popis prijedloga koji dolaze uz genitiv donose J. Silić i I. Pranjković u *Gramatici hrvatskog jezika za gimnazije i visoka učilišta*. Osim samih prijedloga, autori detaljno opisuju moguća značenja te ih oprimjeruju. Ovaj rad temelji se na klasifikaciji genitiva s prijedlozima iz navedene gramatike, a primjeri su preuzeti iz romana *Berenikina kosa* Nedjeljka Fabrija.

3.1. Genitiv s prijedlogom *od*

Prijedlog *od* naveden je prvi jer se smatra najtipičnijim, a i najbliži je temeljnom značenju genitiva. Osnovno mu je značenje ablativno, tj. „značenje kretanja predmeta koji se udaljuje od drugog predmeta, značenje odvajanja, potjecanja, podrijetla i sl.“ (Silić, Pranjković 2007: 204) U *Berenikinoj kosi* pronađen je sljedeći primjer:

- (1) *Ima. Dalje je Jugoslavija — htjela je ona kazati, ali joj bi drago što ipak nije zatražila voznu kartu za vlak koji vozi dalje od Trsta (...)* (Fabrio 2005: 7)

Slično je ablativnom i značenje rastavljanja, otklanjanja ili kakvog oslobađanja. Primjer:

- (2) *Poslije, nekoliko suputnika što su se od jedne do druge postaje smjenjivali u odjeljku (kome je ona, tijekom dugih, nepokretnih sati boravka, utisnula onaj poput njene puti tamnosmeđi mošusni, već sam po sebi drhturavi vonj suspregnute putenosti, čiju je utonulu čulnost uspaljivo sapinjala paučinasta oprava kojom se, nedodirljivo, bila ogradila od svijeta) (...)* (Fabrio 2005: 11)

Ablativno značenje može biti i u prostornom smislu te ono tada „pretpostavlja mjesto od kojega počinje kakva radnja, a može biti riječ i o kakvoj, većoj ili manjoj, udaljenosti predmeta od predmeta.“ (Silić, Pranjković 2007: 204) Primjer iz romana je sljedeći:

(3) *ah, kako bi grad, cijelo okružje gradsko, sve tamo od Rogoznice do Neretve i od mora do na sjever, do Bosne i Hercegovine (...)* (Fabrio 2005: 31)

Prijedlog *od* često dolazi s prijedlogom *do*, što je vidljivo iz prošlog primjera. Riječ je o parnim prijedlozima gdje u izrazu *od* označava mjesto početka, a prijedlog *do* mjesto završetka. Barbara Kovačević i Ivana Matas Ivanković u svom radu *Parni prijedlozi* (2007: 248) kažu kako se prijedlozi *od* i *do* ističu kao najčešći prijedlozi koji dolaze u paru. Taj par prijedloga pretpostavlja razna značenja, od kojih su neka prostorno, vremensko, načinsko.

Ablativnost se također može prikazati i kroz vremensko značenje, „kao početak kakva vremenskog tijeka, vremenski odsječak od kojega se što počinje događati.“ (Silić, Pranjković 2007: 204) U romanu je pronađen sljedeći primjer:

(4) *Leđima je bio oslonjen o zid vagona pa se klatara skupa s cijelim drvenim i željeznim zdanjem zatvorene teretne kutije, u koju upada, od vremena do vremena, kroz pukotine među daskama na podu i zidovima vagona (...)* (Fabrio 2005: 58)

„Prijedložno-padežni izrazi s prijedlogom *od* mogu imati i načinsko značenje, posebno u nekim ustaljenim i/ili frazeologiziranim konstrukcijama.“ (Silić, Pranjković 2007: 204) Jedan od takvih izraza pronađen je i u romanu:

(5) *Da budem iskren, doktore, madame Petra udova Andrić i nije više baš tako mlada dama, iako je dama od glave do pete — uzvratil čovjek.* (Fabrio 2005: 162)

Nadalje, osim načinskog značenja, prijedložno-padežni izrazi s prijedlogom *od* mogu imati uzročno značenje, što pokazuje sljedeći primjer:

(6) *Rasanili su je pijetli, mimo njene volje, iako su joj uši i dalje gluahnule od mekoće noći: vlak je stajao na još jednoj od tolikih usputnih postaja.* (Fabrio 2005: 41)

Prijedlog *od* može se pronaći i u spojevima riječi koji označuju da se jedan od predmeta izdvaja iz skupine. To značenje također navodi i D. Raguž (1997) te ga naziva značenjem izbora. U tim spojevima genitiv uz prijedlog *od* mora biti u množini, što je vidljivo iz primjera:

(7) *Jedan od braće, Tullo, onaj najstariji i začudo već u mladićstvu posve sijede brade, koji kao frankofob (valjda pod dojmom stričeve smrti) bijaše utekao na jug (...)* (Fabrio 2005: 17)

J. Silić i I. Pranjković (2007: 204) navode kako je prošlom značenju slično i značenje uspoređivanja, kad prijedlog *od* dolazi uz komparativ ili koju drugu riječ usporednog značenja. U Berenikinoj kosi pronađen je sljedeći primjer:

(8) *Kršćani su, kao i mi. Ali za razliku od nas, oni spašavaju glavu.* (Fabrio 2005: 39)

Genitiv s prijedlogom *od* može biti i u službi atributa, najčešće s kvalitativnim značenjem, što potvrđuje i primjer iz romana:

(9) (...) *ali je zato za to vrijeme pažljivo slušao i pamtio što je iz usta iskusnih ljudi od mora rečeno o vjetrovima, o neverama, o valovima, o brodicama (...)* (Fabrio 2005: 345)

„Prijedlog *od* u službi atributnog genitiva dolazi često i uz brojeve ili količinske izraze.“ (Silić, Pranjković 2007: 205) Neki od primjera koje autori navode su: *momak od kojih dvadeset godina, provalija od nekoliko metara*. Za to značenje nije pronađen primjer iz romana.

Kao atribut, genitiv s prijedlogom *od* može doći i kao objasnidbeni (eksplikativni) genitiv. J. Silić i I. Pranjković (2007: 205) navode nekoliko primjera: *čudo od djeteta, brdo od čovjeka, ona nesreća od učenika*. U romanu *Berenikina kosa* nije pronađen primjer za to značenje.

Genitivom se može izricati i posvojnost, no posvojni genitiv s prijedlogom *od* danas je rijetko u uporabi. U pravom posvojnem značenju takav genitiv bi bio, na primjer, *sin od ujaka*. Kada se radi o odnosima između predmeta, dakle o neživome, takav je genitiv običan, na primjer, *ključ od ormara*. U romanu nije pronađen primjer koji bi predstavljao pravo posvojno značenje koje se odnosi na živo, no pronađen je primjer koji prikazuje pripadnost neživomu, povezanu s dijelnošću.

(10) *Znam gdje je ključ od velikih vrata.* (Fabrio 2005: 191)

Genitiv s prijedlogom *od* također može označavati i tip ablativnosti vezan za podrijetlo. J. Silić i I. Pranjković (2007: 205) navode sljedeće primjere: *ona je od roda Pavića, Veber potječe od moravskih doseljenika*. Navedeni genitiv nije često u uporabi u modernom govoru. U romanu također nije pronađen primjer za navedeno značenje.

Kao posljednje značenje genitiva s prijedlogom *od*, J. Silić i I. Pranjković (2007: 205) navode tvarni genitiv (genitiv materije) koji je isto ablativne naravi te „označuje tvar od koje je što načinjeno.“ U romanu je pronađen sljedeći primjer:

(11) (...) *Ali ga ona nije potražila, nego je s vlaka, hitajući, pošla u Gradski park i zadovoljno odahnula kad je, na ulazu u park, ugledala glomazan crn spomenik zakićen lovorom od mjedi* (...) (Fabrio 2005: 45)

3.2. Genitiv s prijedlogom *do*

Primarno je značenje genitiva s prijedlogom *do* adlokalnost (primjesnost, blizina, približavanje dvaju predmeta). „Tomu prostornom odnosu svojstveno je kretanje jednoga predmeta prema drugomu kao granici kretanja.“ (Silić, Pranjković 2007: 205) U Berenikinoj kosi pronađen je sljedeći primjer:

(12) *ah, kako bi grad, cijelo okružje gradsko, sve tamo od Rogoznice do Neretve i od mora do na sjever, do Bosne i Hercegovine, zadrhtalo rastrošljivim ushitom žena nad ponuđenim pletenicama sirove svile* (...) (Fabrio 2005: 31)

Autori navode kako je prema tome prijedlog *do* antoniman prijedlogu *od*, a razlikuju se i po tome što *od* ne može biti vezan i za značenje mirovanja kao *do*. Kao primjeri navedene su rečenice *Sjedi do zida* i neispravna *Sjedi od zida. (Silić, Pranjković 2007: 205)

„Kako granica kretanja može biti fiksirana i prijedložno-padežnim izrazom, prijedlog *do* često dolazi i uz takve izraze.“ (Silić, Pranjković, 2007: 205) Primjer se može pronaći u već navedenoj rečenici:

(13) *ah, kako bi grad, cijelo okružje gradsko, sve tamo od Rogoznice do Neretve i od mora do na sjever, do Bosne i Hercegovine, zadrhtalo rastrošljivim ushitom žena nad ponuđenim pletenicama sirove svile* (...) (Fabrio 2005: 31)

U primjeru se potvrđuje i obilježje jezika Nedjeljka Fabrija; nizanje dvaju prijedloga (*do na*).

Kako granica kretanja ili aktivnosti može biti i vremenska, genitiv s prijedlogom *do* može imati i vremensko značenje, što je vidljivo iz primjera:

(14) *Talijanska okupacija zatekla ga 1919. u Drnišu, odakle je protjeran. Od 1920. do smrti kanonik te katedralni i varaždinski arhiđakon.* (Fabrio 2005: 253)

Vremenska granica, kao i prostorna, može biti fiksirana prijedložno-padežnim izrazom. Autori navode sljedeće primjere: *Čekali smo ih sve do pred mrak. Većina je ostala do poslije ponoći.* U građi nije pronađen primjer toga značenja. (Silić, Pranjković 2007: 206)

Genitiv s prijedlogom *do* može imati i značenje granične direktivnosti, što bi značilo „privremen boravak jedne osobe (ili osoba) u blizini druge, npr. *Skoči do susjeda i posudi pilu, Svrati do mene na večeru (...)*“ (Silić, Pranjković 2007: 206) Za ovo značenje također nije pronađen primjer iz građe.

„Iz značenja granične direktivnosti često se razvija i značenje načina“ (Silić, Pranjković 2007: 206), na primjer:

(15) *Konduker, primjetila je: s krilatim srebrnim kotačem na svojoj kapi) više nije šetkao hodnikom da bi, zavirujući u odjeljke, do iznemoglosti zapitkivao ima li tu tko novi (...)* (Fabrio 2005: 9)

Sljedeće značenje je značenje izuzimanja za koje nije pronađen primjer iz građe, no važno je napomenuti da su genitivi s prijedlogom *do* u tom značenju stilski obilježeni. Iako se u današnje vrijeme rijetko mogu čuti, a još rjeđe pročitati, J. Silić i I. Pranjković (2007: 206) naveli su neke od primjera: *Nismo jeli ništa do kruha i vode, Nije osjećao ništa do nekog čudnog nemira.*

Značenje suprotno izuzimanju je značenje obuhvaćanja, uključivanja. Primjer:

(16) *Ali kad su se u toj službi ljudi, mahom iz Zagore, s vremenom izmetnuli u pijančure i skitnice te svi do zadnjeg beziznimno bili opuštani (...)* (Fabrio 2005: 187)

„Kao i genitivi sa značenjem izuzimanja obilježeni su i prijedložni genitivi sa specifičnim uvjetnim pogodbenim značenjem koje se razvilo iz značenja ticanja i kakvo susrećemo u primjerima tipa *Da je do tvoje kćeri, ona bi se već bila udala; Pokušali smo sve što je do nas.*“ (Silić, Pranjković 2007: 206) S time se slaže i D. Raguž, prema čijem mišljenju prijedložni genitivi s *do* znače uzrok i zavisnost. U građi nije pronađen niti jedan primjer takvoga značenja.

Stilski su obilježeni i prijedložno-padežni izrazi s prijedlogom *do* uz brojeve (najčešće dva ili tri), gdje taj prijedlog funkcionira kao intenzifikator izraza. Primjer: *On ponese do tri vreće blaga.* Takvi prijedložno-padežni izrazi osobitost su usmenoga narodnog stvaralaštva (epskoga pjesništva). (Silić, Pranjković 2007: 206) U građi nije pronađen primjer.

„Prijedlog do upotrebljava se, manje ili više obvezatno, i uz glagole s predmetkom *do-* kao što su *doći, došetati, doteturati, dopuzati* i sl.“ (Silić, Pranjković 2007: 206) U *Berenikinoj kosi* pronađen je sljedeći primjer:

(17) *Ali je u snu svjestan da on to nečiji tuđi san sanja, jer tome čemu u snu pribiva ne razumije ni utoka ni istoka, samo gleda, u snu, kao da je i on jedan između onih što su došli do broda i sad, u muku, pod bakljama, stoje.* (Fabrio, 2005: 108)

Isto vrijedi i za „neke druge glagole koji nemaju predmetak *do-*, npr. *držati* ili *biti (stalo)*“ (Silić, Pranjković 2007: 206), što je vidljivo iz primjera:

(18) *Nas je Slavena kao što znate najviše u monarhiji, i nama nije do povezivanja Austrije s Njemačkom (...)* (Fabrio, 2005: 90)

3.3. Genitiv s prijedlogom *iz*

„Značenje genitiva s prijedlogom *iz* primarno je ablativnoga karaktera, samo što u njemu prijedlog *iz* pretpostavlja da kretanje, odvajanje, potjecanje ili sl. počinje iz unutrašnjosti kakva drugog predmeta, iz područja koje je u granicama drugoga predmeta.“ (Silić, Pranjković 2007: 206-207) Primjer iz romana:

(19) *Ja mogu danas pred ovim domom da izjavim da onog momenta kad smo imali teški sukob oko toga da li ćemo izaći iz Trsta ili ne (...)* (Fabrio 2005: 7)

Genitiv s prijedlogom *iz* ima i vremensko značenje:

(20) *U gradu međutim vri: otkako je Dalmacija nedavno pripala austrijskoj državnoj polovici, sugrađani autonomaši, mjesecima, iz dana u dan, uvjeravaju (...)* (Fabrio 2005: 176)

Genitiv s prijedlogom *iz* može imati i značenje načina:

(21) *Strahovita oluja kidala je i iz korijena neumoljivo čupala njegovu dugo njegovanu nevinost, raznosila u nepovrat bijela lasičja krzna podno njegova kreveta (...)* (Fabrio 2005: 133)

Genitiv s prijedlom *iz* može označavati i uzrok:

(22) *Ne znamo ni da li je taj brak bio plod studentske ljubavi Julijeve, mladenačkih srhova i nadanja, ili je jednostavno pao u zbilju svakodnevnice iz inata ocu.* (Fabrio 2005: 147)

Relativno je čest i tvarni genitiv s prijedlogom *iz*, no u građi nije pronađen takav primjer. Primjer koji su autori naveli je sljedeći: *spomenik iz bijelog kamena*. Normativna prednost daje se tvornom genitivu s prijedlogom *od* (Silić, Pranjković 2007: 207):

(23) (...) *i vodio ih, redom, prvo vlast mletačku, potom austrijsku, potom francusku, vodio do kuće što se još prije dva stoljeća, rekao im je, nalazila duboko na sigurnom kopnu, sva u čipkama od kamena* (...) (Fabrio 2005: 66)

Atributni genitiv s prijedlogom *iz* označava podrijetlo predmeta, posebno živih bića, što je vidljivo iz sljedećeg primjera:

(24) (...) *izbijala je na površinu sjećanja nekakva valjda prabaka podrijetlom baš iz Francuske, izvjerna...* (Fabrio 2005: 8)

Čest je i atributni genitiv kojim se označuje područje neke djelatnosti, a u romanu *Berenikina kosa* pronađen je sljedeći primjer:

(25) *Jaki Žarkulov ostao je bez stalnog zaposlenja i uzdržavao se davanjem privatnih satova iz njemačkog jezika* (...) (Fabrio 2005: 246)

Određeni glagoli kao dopunu traže prijedložno-padežni izraz s prijedlogom *iz*. Neki od tih glagola su: *viriti, rasti, izvući*. (Silić, Pranjković 2007: 207) Primjer iz građe:

(26) *A onda su, jedna za drugom, uslijedile nesreće, smrt očeva, pa nestankom Francuza nezaposlenost, povodanj, malarija, jer je voda, mrtvih, nepokretnih, gustih bilo i u mjestu i po poljima; Bartul je baš kao iz vode rastao* (...) (Fabrio 2005: 66)

3.4. Genitiv s prijedlom *s(a)*

Značenje genitiva s prijedlogom *s(a)* također je ablativno. „Takav genitiv pretpostavlja da kretanje ili kakva druga aktivnost započinje s gornje, površinske ili vanjske strane kakva predmeta“ (Silić, Pranjković 2007: 207), što pokazuje i primjer iz romana:

(27) *Podboči se, kao nekad, laktovima na nisku kamenitu ogradu nevelikog vidikovca, otkle puca pogled na vazda sumagličastu istočnu obalu Istre, i na Učku te na onaj, činio se blizak, modri sjeverni rt otoka Cresa. U tišini jutra, u svježini vjetrića što su popuhivali s mora (...)* (Fabrio 2005: 229)

„U značenju mjesta *s/iz* kojega započinje kakvo kretanje ili kakva druga aktivnost prijedlog *s(a)* alternira s prijedlogom *iz*, pri čemu se *s(a)* upotrebljava onda kad se mjesto nalazi na kakvoj uzvisini, na kakvoj vodi, kad je riječ o kakvoj ustanovi ili sl., npr. *To je cvijet s Velebita (ali iz vrta)*.“ (Silić, Pranjković 2007:207) Primjer:

(28) *Zapamti što ću ti reći: nije stvar u tome da se svijet mijenja, nego da se ljubi takav kakav jest. Htjela ga je zapitati što je radio u Italiji, i zašto bježi, i odakle je, ali se u tom trenutku, valjda s brda, vlak strmoglavo počeo spuštati (...)* (Fabrio 2005: 142)

Genitiv s prijedlogom *s(a)* može imati i vremensko značenje, a obično dolazi uz imenice kojima se imenuju vremenski odsječci:

(29) (...) *a onda je iz trgovine izišao jedan od prodavača i počeo slagati jednu na drugu velike uokvirene obiteljske fotografije: dječica s početka stoljeća što se drže skuta svojih roditelja (...)* (Fabrio 2005: 335)

Iako rijetko, genitiv s prijedlom *s(a)* može označavati i način:

(30) *Kao kobac vrebala je siora Maria, gonjena svrbljivom znatiželjom, na ono Nichijevo pismo i na priliku da ga pročita, kao nezamjetan kobac s visine (...)* (Fabrio 2005: 313)

Kada se govori o uporabi prijedloga *s* i dužeg oblika *sa*, norma postavlja nekoliko pravila. Dulji oblik prijedloga (*sa*) rabi se:

a) ispred oblika osobne zamjenice 1. l. jd. u instrumentalu (*sa mnom*)

b) ispred riječi koje počinju suglasnicima s, š, z, ž (*sa stabla*)

c) ispred riječi koje počinju suglasničkim skupovima ks-, ps- (*sa psom*)

d) kad iza prijedloga dolazi umetnuta rečenica: *Upoznao sam se sa – nećete vjerovati – najbržim čovjekom na svijetu.*

Ispred težih suglasničkih skupova (*čk, čl, čr, kć, pč*), slobodan je odabir dužeg ili kraćeg oblika prijedloga *s/sa* (*s/sa članom, s/sa pčelom*). (Barić i dr. 1999: 192) Iako se često može čuti ili pročitati nepravilna uporaba prijedloga *s/a* (ponekad iz stilskih razloga), u romanu *Berenikina kosa* nije pronađen takav primjer.

3.5. Genitiv s prijedlozima *ispred i iza te izvan (van) i unutar*

„Genitivom s prijedlogom *ispred* označuje se predmet kojemu se s prednje strane nalazi ili kreće drugi predmet ili predmeti.“ (Silić, Pranjković 2007: 208) U *Berenikinoj kosi* pronađen je sljedeći primjer:

(31) *Našao se u noći, ispred zgrade, i korak do kolosijeka.* (Fabrio 2005: 57)

Rijetko se genitiv s prijedlogom *ispred* rabi i u usporednom značenju. J. Silić i I. Pranjković (2007: 208) navode sljedeće primjere: *U trčanju je bio ispred Ivana, Ona je kao glumica ispred svih ostalih, Iz matematike je ispred drugih učenika.* U romanu nije pronađen primjer takvoga značenja.

Genitiv s prijedlogom *ispred* ponekad se upotrebljava i u „umjestomjesnome“, predstavljačkom značenju, pogotovo u administrativnom stilu. Na primjer: *Tajnik je govorio ispred cijelog poduzeća.* Norma nalaže da se u tom značenju umjesto prijedloga *ispred* upotrebljava prijedlog *uime*, npr. *Tajnik je govorio uime cijelog poduzeća.* (Silić, Pranjković 2007: 208) *Ispred* označava da se predmet nalazi ili kreće s prednje strane drugoga predmeta te se taj prijedlog ne treba upotrebljavati u značenju zastupanja. U građi nije pronađen primjer uporabe prijedloga *ispred*, kao ni *uime*.

Genitiv s prijedlogom *iza* antoniman je prijedlog *ispred*, dakle označuje „predmet kojemu se sa stražnje (nalične) strane nalazi ili kreće drugi predmet.“ (Silić, Pranjković 2007: 208) Primjer:

(32) *Udahne noć: nad gradom, pupkom svijeta, bešćutno je ležala noć kao širok, zvijezdama orošen pladanj, stanjena obruba, koga je nagrizao prvi osvit, plitak,*

svijetao. A na istoku, nisko, iznad tamne elipse koloseja, daleko iza noćnoga vrta
(...) (Fabrio 2005: 60)

Takav genitiv može se upotrebljavati i u usporednom značenju, iako ne tako često kao prijedlog *ispred*. Nadalje, za razliku od prijedloga *ispred*, koji se gotovo nikada ne upotrebljava u vremenskom značenju, genitiv s prijedlogom *iza* često ima vremensko značenje. Na primjer: *Plaću primamo iza desetoga u mjesecu, Javite se iza blagdana*. (Silić, Pranjković 2007: 208) U djelu nije pronađen primjer za vremensko značenje genitiva s prijedlogom *iza*.

Prijedlog *izvan* primarno označava izvanmjesnost. „To znači da imenica u genitivu označuje predmet ili dio prostora izvan čijih se granica nalazi ili kreće drugi predmet.“ (Silić, Pranjković 2007: 208) U romanu je pronađen sljedeći primjer:

(33) *Izvezli su se, kasnog prijepodneva, šestorim bijelim girlandama pomno zakićenim četveroprezima i dvoprezima, ludo obijesno do pod sjever u pusto polje izvan gradskih bedema* (...) (Fabrio 2005: 77)

Genitiv s prijedlogom *izvan* može značiti i izuzimanje:

(34) *Nema razloga ljutiti se na pisca zbog tih dvadesetak godina o kojima ćemo doznati malo ili ništa, jer mu nije dužnost pričati o stvarima što su izvan vidokruga njegove moći (što nije isto kao kad bih napisao da je izvan moći njegova vidokruga.)*
(Fabrio 2005: 103)

„Katkada se genitiv s prijedlogom *izvan* (*van*) upotrebljava i za označivanje načina, npr. *Taj je proces izvan sumnje okončan*.“ (Silić, Pranjković 2007: 208) U djelu nije pronađen primjer za to značenje.

Prijedlogu *izvan* antoniman je prijedlog *unutar*, dakle genitiv s prijedlogom *unutar* „označuje predmet (dio prostora ili čega drugoga) u čijim se granicama nalazi ili kreće drugi predmet ili odvija kakav događaj.“ (Silić, Pranjković 2007: 208) U romanu je pronađen sljedeći primjer:

(35) *A obistini li se ujedinjenje sa zaledem, tek tada zbogom, majko Venecijo! Vlada je međutim po nagovoru Božjem odgovorila da nikakvih promjena u državnom pogledu Rijeke neće biti te da ćemo svoju gospodarsku sreću i pravo na talijanski jezik i ubuduće temeljiti unutar protektorata* (...) (Fabrio 2005: 238)

3.6. Genitiv s prijedlozima *iznad*, *ispod*, *više* (*poviše*) i *niže*

Genitiv s prijedlogom *iznad* označuje „predmet kojemu se s gornje strane, i to u većini slučajeva bez neposredna kontakta s njim, nalazi ili kreće drugi predmet ili predmeti.“ (Silić, Pranjković 2007: 208) Primjer iz djela koji to pokazuje je sljedeći:

- (36) Prešuti joj, iz obzira, da su njeni sunarodnjaci, pamti on, porušili zidove staroga grada sinjskog u strahu da se hrvatski živalj ne bi njima zaštitio od uljeza Francuza. Stoga samo onom slobodnom rukom pokaza na golo brdo **iznad gradića kroz koji prokasaše** (...) (Fabrio 2005: 34)

„Genitiv ili kakav broj, odnosno nesklonjiva riječ s tim prijedlogom često dolazi i u usporednome značenju.“ (Silić, Pranjković 2007: 208) Pronađen je primjer:

- (37) *Kad u svakodnevnom životu stvari krenu neuobičajenim ili neobičnim putem, ili kad završe sretno, što nismo očekivali — kažemo da se sve zbilo »kao u romanu«, a to je uvreda za život. Jer nema ništa **iznad života**, ništa što ne bi bilo samo življenje.* (Fabrio 2005: 208)

Sličan genitivu s prijedlogom *iznad* je genitiv s prijedlogom *više* (*poviše*), osim što se *više* (*poviše*) ne može upotrijebiti u usporednom značenju, npr. **Više kuće je zdenac, Imaju i skakaonicu *poviše grada***. (Silić, Pranjković 2007: 208) U djelu nije pronađen primjer.

Antoniman prijedlogu *iznad* je prijedlog *ispod*. Genitiv s prijedlogom *ispod* „označuje predmet kojemu se s donje strane nalazi ili kreće drugi predmet ili predmeti,“ ali može imati i usporedno značenje. (Silić, Pranjković 2007: 208) Primjer gdje genitiv s prijedlogom *ispod* ima usporedno značenje nije pronađen, dok je primjer za prvo značenje sljedeći:

- (38) *A kad se **ispod prikosnika** više nije vidjelo brdovito more* (...) (Fabrio 2005: 25)

Antoniman prijedlogu *više* je prijedlog *niže*, koji ima značenje slično prijedlogu *ispod*. Autori Hrvatskog jezičnog savjetnika (1995) pišu kako je taj prijedlog nastao poprijedloženjem komparativa priloga. Genitiv s prijedlogom *niže* ne može imati usporedno značenje. Primjer za genitiv s prijedlogom *niže* iz kojeg je vidljivo da je značenje gotovo isto kao da stoji prijedlog *ispod* je sljedeći:

(39) —...a ja kakono Namisnik Isusa Isukarsta i Svete Carkve raščinjam, iskoreniujem, rasipljem, razmećem i u ništa obraćam sve oblasti štetne i svaka dila Diavaoska, da neimate vi svi Dusi prokleti, koji stoite **niže Neba Misečnoga** (...) (Fabrio 2005: 65)

Primjer potvrđuje uporabu prijedloga *niže* u govornom jeziku te se njime govorno karakterizira lik. Prijedlog *niže* stilski je obilježen.

3.7. Genitiv s prijedlozima *prije, uoči, poslije, nakon, za i tijekom (tokom)*

Prijedlozi *prije, poslije* i *nakon* imaju vremensko značenje. Genitivi s prijedlogom *prije* označava prijevremenost, prethodnost (anteriornost). „To znači da je riječ o događaju koji prethodi vremenskomu odsječku ili događaju označenomu genitivom.“ (Silić, Pranjković 2007: 210) Vremensko značenje može se iščitati iz primjera:

(40) (...) *kao i to da je — kad izađe iz vlaka, a pogotovo na samom kraju putovanja, kad joj uspije prebaciti se u Jugoslaviju — nitko neće dočekati, jer niti tko zna da ona odlazi, niti tko zna da ona dolazi, Bože, pa ona dolazi prvi put otkako je ono jednom davno, **prije rata** (...)* (Fabrio 2005: 10)

Genitiv s prijedlogom *prije* rijetko se upotrebljava u usporednom značenju, a J. Silić i I. Pranjković navode neke od primjera: *Stigao je **prije ostalih**, On je u tome **prije svih u razredu**.* (Silić, Pranjković 2007: 210) U djelu nije pronađen primjer usporednog značenja.

Genitiv s prijedlogom *uoči* također izriče prijevremenost gdje „kakav vremenski odsječak ili događaj neposredno prethodi kakvu drugomu vremenskom odsječku ili drugomu događaju,“ (Silić, Pranjković 2007: 210) što je vidljivo iz primjera:

(41) *Ništa ostalo od nje nije, kažem, osim blagotvornog zagrljaja kojim se, krišom, tek **uoči udaje** (...)* (Fabrio 2005: 29)

Za razliku od genitiva s prijedlozima *prije* i *uoči*, genitiv s prijedlozima *poslije* i *nakon* označava „događaj koji se odvija iza vremenskog odsječka ili događaja označenoga genitivom.“ (Silić, Pranjković 2007: 210) Primjeri iz romana su sljedeći:

(42) *Prema onoj obali Jadrana koja je, istina bog, **nakon sloma Francuza** također **postala austrijska** (...)* (Fabrio 2005: 21)

(43) *A njoj je, naprotiv, do toga da se, kao onaj naslikani jedrenjak što je visio na zidu u domu njenih roditelja, rasuši u zavjetrini vjetrova povijesti, nasuče na obalu s koje je, prije toliko godina, i **poslije niza potresa** (...)* (Fabrio 2005: 41-42)

Autori *Hrvatske gramatike* (1999: 189) ističu da prijedlog *poslije* može izricati i redosljed, npr. po važnosti, kao i prijedlog *nakon*. U romanu *Berenikina kosa* prijedlozi *poslije* i *nakon* nisu niti jednom upotrijebljeni u tom značenju.

Oba prijedloga mogu se rabiti i u usporednom značenju, no primjeri za to nisu pronađeni u romanu. J. Silić i I. Pranjković (2007: 210) navode sljedeći primjer: *On je u školi prvi **poslije ravnatelja**.*

„Prijedlog *za* rijetko dolazi s genitivom. Tada označuje vrijeme, i to istodobnost vremenskih odsječaka ili događaja. On je u takvim izrazima rezultat reduciranja prijedložnoga izraza *za vrijeme* (usp. *za vrijeme Napoleona = za Napoleona*).“ (Silić, Pranjković 2007: 210) U romanu nije pronađen primjer niti za ovo značenje.

Prijedlozi *tijekom* i *tokom* označuju „vrstu istodobnosti u kojoj je posebno istaknuta vremenska protežnost, tj. protjecanje vremena. Riječ je o vremenskome odsječku ili događaju koji teče paralelno s vremenskim odsječkom ili događajem označenim genitivom.“ (Silić, Pranjković 2007: 210) Iako je takvo značenje zališno (jer je vremenska protežnost svojstvena svakom vremenskom pojmu), upotreba takvih izraza česta je, pogotovo u administrativnom stilu. U romanu je pronađen sljedeći primjer:

(44) *Pa kako je **tijekom vremena** čvrsnula sveza između Nicole i Foske (...)* (Fabrio 2005: 49)

Često se umjesto normom propisanog prijedloga *tijekom* koristi značenjski različit prijedlog *tokom*. Oba prijedloga nastala su od imenica: *tok* i *tijek*. Značenje imenice *tok* je prostorno, a imenica *tijek* označava način na koji se nešto razvija i zbiva. Prema tome, uvijek treba rabiti prijedlog *tijekom* jer on ima vremensko značenje, dok prijedlog *tokom* ne pripada hrvatskom standardnom jeziku. (<https://jezicni-savjetnik.hr/>)

3.8. Genitiv s prijedlozima *dno* (*podno, nadno, udno*) i *vrh* (*povrh, uvrh, zavrh*)

Genitivom s prijedlogom *dno* (*podno, nadno, udno*) označuje se (danas dosta rijetko) „da se jedan predmet nalazi ili kreće u donjemu dijelu drugoga predmeta,“ (Silić, Pranjković 2007: 211) što je vidljivo i iz primjera iz romana *Berenikina kosa*:

(45) *Okrenula se od mladića, bacila cvijeće **dno zida** što opasuje s juga palaču, i vratila se kući.* (Fabrio 2005: 270)

(46) *Uplovljavali su u luku, još kasnije: tražili **privez podno pročelja carske rimske palače**.* (Fabrio 2005: 29)

Suprotno značenje ima genitiv s prijedlozima *vrh* (*povrh*, *uvrh*, *zavrh*). „On dakle označuje kako se predmet nalazi ili kreće u gornjemu, vršnomu dijelu drugoga predmeta.“ (Silić, Pranjković 2007: 211) Primjer:

(47) *Bila je stavila na glavu ilirsku crvenkapu s bijelim krznom na kojoj se, na zatiljku, kočila kopča s ilirskim znakovima, Mjesecom i Danicom, izvezenim u srebru, i sad je netremice gledala u njega, nalaktivši se dječaćki nametljivo njemu sučelice **povrh svih spisa** (...)* (Fabrio 2005: 132)

Prijedlog *povrh* upotrebljava se (rijetko) još i u značenju dodavanja, pribrajanja čega onomu što označuje imenica u genitivu. (Silić, Pranjković 2007: 211) Nije pronađen primjer u djelu.

3.9. Genitiv s prijedlozima **čelo**, **nakraj**, **onkraj**, **krajem** i **pokraj**

Genitiv s prijedlogom *čelo*, iako se rijetko koristi, označuje da se „predmet nalazi ili kreće na početnome ili gornjem dijelu drugoga predmeta.“ (Silić, Pranjković 2007: 211) Primjer iz djela:

(48) *Filip, koji je s nekolicinom svojih drugova ukorak pratio **čelo kolone** (...)* (Fabrio 2005: 195)

U suprotnome značenju koristi se prijedlog *nakraj* (spoj imenice *kraj* i prijedloga *na*), „što znači da pretpostavlja odnos u kojemu se predmet nalazi ili kreće u začelnome, stražnjemu ili donjemu dijelu drugoga predmeta.“ (Silić, Pranjković 2007: 211) Primjer:

(49) *Dugo im je još ići, dugo i daleko, dalje od najdaljeg, jer će ih troveslarka što čeka usidrena u luci prevesti do **nakraj svijeta** (...)* (Fabrio 2005: 61)

Genitiv s prijedlogom *onkraj* označuje predmet koji se nalazi s druge strane u odnosu prema predmetu označenu genitivom. (Silić, Pranjković 2007: 211) U *Berenikinoj kosi* pronađen je sljedeći primjer:

(50) *Ali ona je već bila **onkraj povijesti**, i više nije imala potrebu da mu ponovi ono što mu je bila rekla u vlaku (...)* (Fabrio 2005: 344)

Prijedlog *krajem* (koji je podrijetlom instrumental imenice *kraj*) rabi se uglavnom u vremenskom značenju vezanome za završne dijelove vremenskih odsječaka, (Silić, Pranjković 2007: 211) na primjer:

(51) *Kad su kasnije, mnogo kasnije, a to je moglo biti najranije krajem stoljeća (...)*
(Fabrio 2005: 157)

Slično značenje ima i genitiv s prijedlogom *potkraj*:

(52) *A Jurja vidim gdje potkraj svakog ljeta (...)* (Fabrio 2005: 103)

3.10. Genitiv s prijedlozima *sred* (*nasred, posred, usred*)

Navedeni prijedlozi označuju „da se predmet nalazi ili kreće u središnjemu, centralnom dijelu drugoga predmeta,“ (Silić, Pranjković 2007: 212) a primjeri iz djela su sljedeći:

(53) *Na povratku, na prilazima gradu, neki njima nepoznati ljudi zaustavljali su, sred poljâ sasušenih trava i gronja, (...)* (Fabrio 2005: 168)

(54) *a onda se brod, trabaccolo, petnaest metara dug, nekoliko sati kasnije, na putu za sjevernu obalu Jadrana, kao da je ukopan u more, požutjelo, i sam žut, od jedrilja i od neba i od smućene svjetlosti iznenadne sumaglice nažut, s užadi i s teretom od ulja i od zobi, i s čeljadi koja je preklinjala Santa Barbara e San Simon, odjednom, zaustavio nasred mora.* (Fabrio 2005: 14)

Genitiv s prijedlogom *usred* može imati i vremensko značenje te „označuje da je vremenski odsječak ili događaj koji je označen imenicom u genitivu u punom jeku.“ (Silić, Pranjković 2007: 212) Primjer:

(55) *Probudili su ih, usred noći, bakljama i povcima (...)* (Fabrio 2005: 25)

3.11. Genitiv s prijedlogom *oko* (*okolo*)

Genitiv s prijedlogom *oko* primarno označuje „predmet kojemu su s više strana ili sa svih strana drugi predmeti ili, uz glagole kretanja, kružno kretanje u blizini predmeta označena genitivom.“ (Silić, Pranjković 2007: 212) Primjer iz romana:

(56) *U srebrilu polusna, valjda pred jutro, kad se prostor u njoj posve izjednačio s onim oko nje (...)* (Fabrio 2005: 9)

Prijedlog *oko* može se rabiti u vremenskom značenju, a tada označuje događaj koji se odvija u približno vrijeme označeno genitivom (malo prije ili malo poslije), npr. *Stigli su oko Božića.*

Značenje približnosti karakteristično je i za konstrukcije u kojima iza prijedloga *oko* dolaze brojevi i druge količinske riječi, npr. *Do sela ima oko pet kilometara*. (Silić, Pranjković 2007: 212) U romanu *Berenikina kosa* nisu pronađeni primjeri koji bi prikazali ta dva značenja.

Genitiv s prijedlogom *oko* može doći i kao dopuna uz glagole kao što su *pomagati*, *brinuti se*, *raditi*, a posebno često dolazi uz glagole i imenice koji znače svađu, sukob, raspravu. Tada obično ima ciljno ili uzročno značenje. (Silić, Pranjković 2007: 212) U romanu je pronađen sljedeći primjer:

(57) *Ja mogu danas pred ovim domom da izjavim da onog momenta kad smo imali teški sukob oko toga da li ćemo izaći iz Trsta ili ne (...)* (Fabrio 2005: 7)

3.12. Genitiv s prijedlozima *blizu*, *kod*, *kraj (pokraj)*, *pored*, *nadomak*, *nadohvat*, *u i mimo*

J. Silić i I. Pranjković (2007: 212) navode kako je svim navedenim prijedlozima zajedničko da uz genitiv označuju odnos među predmetima kojemu je svojstvena blizina, s tim da je jednima više svojstveno mirovanje predmeta koji se nalaze u prostornome odnosu, a drugima kretanje.

Genitiv s prijedlozima *blizu*, *kod*, *(po)kraj* i *pored* označuju primjesnost (adlokalnost), što znači da se ti prijedlozi odnose „na imenicu koja označuje predmet u čijoj se blizini nalazi ili kreće drugi predmet.“ (Silić, Pranjković 2007: 212-213) To pokazuju i primjeri iz romana:

(58) *Noćima sam ja prosjedio kod telefona očekujući da dobijemo bar neki savjet.*
(Fabrio 2005: 7)

(59) *Morala mu je, čak i zimi, za bura, dugo, pored otvorena prozora, (...)* (Fabrio 2005: 176)

Prijedlozima *(po)kraj* i *pored* primarno značenje je kretanje jednoga predmeta u neposrednoj blizini drugoga, odnosno prolaženje pokraj koga ili čega. (Silić, Pranjković 2007: 213) U djelu je pronađen sljedeći primjer:

(60) *Ali danas je odlučila poći na grob donne Elvire, danas je deseta obljetnica od njene smrti. Putem na Kozalu morala je proći pored Guvernerove palače: zadrhti.*
(Fabrio 2005: 270)

„Blizina se označuje i prijedlogom *nadomak*, koji se primarno slaže s dativom, ali je danas sve češći s genitivom, s tim da je obično riječ o odnosu između jednoga predmeta i drugoga predmeta (mjesta) koje se nalazi u blizini tako da se do njega brzo može stići.“ (Silić, Pranjković 2007: 213)

U romanu nije pronađen niti jedan primjer uporabe prijedloga *nadomak* s genitivom, već isključivo s dativom:

(61) *Ali nadasve prosvijećenim glavama došljaka takvo iskreno i čak suradljivo objašnjenje što su ga, jedne večeri, pavši kao s neba u selo, dobili od Nicolinih roditelja, nije bilo dovoljno pa su, lijepo, i vrlo uredovno, za stricem razbubnjali potjernicu i ovoga, kao zeca, **nadomak selu** (...) (Fabrio 2005: 16)*

Prijedlog *nadohvat* (koji također primarno dolazi uz dativ) označuje predmet što se nalazi tako blizu (kao) da se može dohvatiti (Silić, Pranjković 2007: 213):

(62) *Ni prelazak broda iz jednog vlasništva u drugo nije zabilježen, iako turobna radoznalost vlasti nema ni granica ni obraza, a jednom ispisan dojavnički papir, k tome još brižno pohranjen i svim vremenima vazda **nadohvat ruke** (...) (Fabrio 2005: 50)*

Prijedlog *mimo* označuje prolaženje pokraj čega:

(63) *Htio je potjerati konje, već je pritezao uzde da projaše **mimo ljudi** (...) (Fabrio 2005: 170)*

Od prijedloga navedenih u ovome potpoglavlju, samo prijedlog *blizu* može imati vremensko značenje, npr. *Djed nam je bio **blizu smrti***. U vremenskom značenju može se, iako rijetko, upotrijebiti i prijedlog *nadomak*, npr. *Mislim da je tada bio **nadomak osamdesete***. (Silić, Pranjković 2007: 213) U romanu nisu pronađeni primjeri za vremensko značenje ta dva prijedloga s genitivom.

Prijedlog *blizu* može se upotrebljavati i uz brojeve te uz nesklonjive riječi, posebno one koje označuju količinu (Silić, Pranjković 2007: 213):

(64) (...) *i govorili su: Ban je list od naše gore kakvoga nismo vidili evo ima **blizu osamsto godinah** (...) (Fabrio 2005: 106)*

„Prijedlog *kod* upotrebljava se u prvome redu uz glagole stanja“ (Silić, Pranjković 2007: 213):

(65) ***Kod uzglavlja** sjedila je Elvira (...) (Fabrio 2005: 182)*

Prijedlog *kod* često se u razgovornome stilu upotrebljava i uz glagole kretanja (npr. *Ide danas **kod liječnika***), no takva se uporaba ne preporučuje. (Silić, Pranjković 2007: 213) Prijedlog *kod* označava da se predmet nalazi u blizini drugoga ili da se što događa u zatvorenom prostoru koji pripada nekome ili nečemu, stoga se ne treba upotrebljavati uz glagole kretanja, već se to značenje

treba izreći dativom s prijedlogom *k* ili dativom bez prijedloga. U romanu nije pronađen primjer takve pogrešne uporabe prijedloga *kod*.

Genitiv s prijedlogom *kod* može imati i vremensko-prigodno značenje:

(66) *Okrenut kako pravila plovidbe nalažu pramcem prema vjetru, brod spusti sidro. A kad se onaj treći nije pojavio ni **kod spuštanja jedara**, (...)* (Fabrio 2005: 27)

Umjesto prijedloga *kod* preporučuje se prijedlog *pri* s lokativom, pa bi ispravnije rečenica glasila:

(67) *A kad se onaj treći nije pojavio ni **pri spuštanju jedara**, (...)*

Genitiv s prijedlogom *kod* može označavati i posvojnost:

(68) *Otvorit ćemo štedionicu sa zalagaonicom, u tu svrhu priložit ću dvije tisuće forinti od svog novca, utemeljit ćemo eskontnu banku uz pomoć trgovačke komore, razdijeliti općinske pašnjake, pošumljavati golet, uredit ćemo ceste sve do Bosne, i **kod samog Vladaoca i Njegova ministra trgovine** (...)* (Fabrio 2005: 153)

Posvojnost može izricati i genitiv s prijedlogom *u*, pogotovo kada se radi o odnosu dijela i cjeline, odnosno o neotuđivoj posvojnosti (o posjedovanju nečega što se ne može otuđiti, što ne može ne biti dio predmeta o kojemu je riječ) (Silić, Pranjković 2007: 213):

(69) *Koža je **u nje** bila zagasita, preplanula od sunca (...)* (Fabrio 2005: 5)

„Genitiv s prijedlogom *kod* relativno se često upotrebljava i u dopusnome značenju, npr. *Ni **kod tolikih problema** oni se ne predaju*. U tome značenju javljaju se i prijedlozi *kraj*, npr. ***Kraj tolikih djevojaka** on se ne ženi*, i *pored*, npr. *I **pored takvih susjeda** treba sačuvati živce i živjeti normalno*.“ (Silić, Pranjković 2007: 213) U romanu nisu pronađeni primjeri za navedeno.

Prijedlozi *mimo* i *pored* mogu imati i ekskluzivno značenje, tj. značenje isključivanja (Silić, Pranjković 2007: 213):

(70) *Rasanili su je pijetli, **mimo njene volje**, iako su joj uši i dalje gluhnule od mekoće noći (...)* (Fabrio 2005: 41)

3.13. Genitiv s prijedlozima *duž (uzduž), širom i diljem*

Prijedlog *duž* ili *uzduž* označuje kretanje paralelno s izduženim predmetom:

(71) *Ne reče više ništa, a ponajmanje to da su odsječene glave stavljali u sol i upućivali u Carigrad, ili punili slamom, nabijali na duga kolja ili ih pokitili na motke. Duž putova.* (Fabrio 2005: 36)

„Prijedlog *širom* s genitivom označuje da se što prostire po cijeloj širini ili po svim dijelovima (i širinom i dužinom) predmeta označena genitivom (a riječ je obično o većim prostorima), npr. *Postao je poznat širom svijeta.* (...) Vrlo slično značenje ima i prijedlog *diljem*, ali on pretpostavlja velika područja nastanjena ljudima (zato se ne bi reklo npr. *diljem polja), npr. *Ima sveučilišta diljem Amerike.*“ (Silić, Pranjković 2007: 213) U romanu *Berenikina kosa* autor niti jednom nije upotrijebio prijedloge *širom* i *diljem*.

3.14. Genitiv s prijedlogom *preko*

„Genitiv s prijedlogom *preko* označuje prije svega prekomjesnost (translokalnost), tj. označuje da se predmet nalazi ili kreće poprijeko u odnosu prema drugome predmetu, koji je obično izdužen.“ (Silić, Pranjković 2007: 214) Na primjer:

(72) *Ostavši sama, podigla je uvis arabesknim damastom presvučene naslone za ruke, leđimice se ispružila preko tri sjedala* (...) (Fabrio 2005: 9)

Genitiv s prijedlogom *preko* može značiti i „da se predmet nalazi ili kreće iznad drugoga, u pravilu izdužena, predmeta (s dodiranjem ili bez njega),“ (Silić, Pranjković 2007: 214) što je vidljivo iz sljedećeg primjera:

(73) (...) *ali sada s ljudskim tijelom u sebi, otplesa uvojak preko brodske ograde natrag među valovlje.* (Fabrio 2005: 25)

„Kad genitiv označuje naseljeno mjesto, onda on s prijedlogom *preko* precizira pravac kakva kretanja, obično putovanja“ (Silić, Pranjković 2007: 215):

(74) (...) *bit će da se nesreća dogodila na onom dijelu pruge koji prolazi južnim obroncima Malih Karpata, jer je konduker donio vijest da su jednu kompoziciju zadržali u Breclavu, pa je onda skrenuli na zapad preko Angerna.* (Fabrio 2005: 241)

Genitiv s prijedlogom *preko* može imati i značenje sredstva, pogotovo kada se odnosi na kakva posrednika:

(75) *Zacijelo ne pukovnik Stevens, koji nam preko Radio-Londona poručuje (...)*
(Fabrio 2005: 320)

Jedno od mogućih značenja je i ono vremensko, gdje *preko* označava vremensku protežnost:

(76) (...) *bila su odložena (valjda preko noći jer ih jučer nije zapazio) dva gola ženska leša (...)* (Fabrio 2005: 202)

„Rjeđe prijedlog *preko* ima značenje prekovremenosti (transtemporalnosti)“ (Silić, Pranjković 2005: 215):

(77) (...) *taj je riječki autonomaš (s prezimenom na ić) preko noći udvostručio svoje bogatstvo!* (Fabrio 2005: 285)

Prijedlog *preko* s genitivom može imati i usporedno značenje, značenje „više od“ (Silić, Pranjković 2007: 215):

(78) *Već poslije sedam sati trg je prekrila masa od preko sto hiljada ljudi.* (Fabrio 2005: 332)

„U hrvatskome standardnom jeziku danas je rijedak genitiv s prijedlogom *preko* u značenju uvjetovanosti ili izuzimanja, npr. *Ne smije se poduzeti ništa preko njegove volje.*“ (Silić, Pranjković 2007: 215) U romanu nije pronađen primjer na kojemu bi se prikazalo navedeno značenje.

3.15. Genitiv s prijedlozima *bez* i *osim*

J. Silić i I. Pranjković (2007: 215) prijedlog *bez* nazivaju „prijedložnom negacijom“ čije je osnovno značenje nepostojanje, odsutnost, lišenost čega. Primjer iz djela koji to pokazuje je sljedeći:

(79) *Njoj je, bez riječi, pri tom ponudio čašicu grappe (...)* (Fabrio 2005: 9)

Iz toga značenja razvila su se još dva – prvo je uvjetno (pogodbeno) značenje:

(80) *Dati život bez razloga prava je ludost, koja vama nije primjerena.* (Fabrio 2005: 304)

Drugo je značenje koje bi se moglo opisati kao svojevrsan spoj uvjetnoga značenja i značenja izuzimanja (Silić, Pranjković 2007: 215):

(81) *No, ako bude nezahvalno i bez priznavanja, može sigurno biti prepušteno samom sebi.* (Fabrio 2005: 237)

Genitivu s prijedlogom *osim* osnovno je značenje izuzimanje:

(82) *Alphonsine primijeti da joj se muž nekamo daleko, gluho zagledao, ali ona na polju ne ugleda ništa drugo osim bijela praha bespuća.* (Fabrio 2005: 36)

3.16. Genitiv s prijedlozima *mjesto (umjesto, namjesto) i uime*

Genitiv s prijedlogom *mjesto (umjesto, namjesto)* označuje kakvo zamjenjivanje, što je vidljivo u primjerima iz djela:

(83) *Skeptičar epigramom, egoist ismjeivanjem, zavidnik ogovaranjem zacijelo će nastojati da krivo prikažu naše najplemenitije zamisli, ali mjesto zaludnih brbljarija mi ćemo im, amice, suprotstaviti djela. Facta loquuntur.* (Fabrio 2005: 153)

(84) *Umjesto rojeva kukaca, sad su, pozlaćenom modrinom, pojedinačno, prolijetali opnokrilci i kornjaši (...)* (Fabrio 2005: 57)

„Značenje umjestomjesnosti ima i prijedlog *uime*, s tim da je u njegovu značenju prisutna i predstavljачka nijansa (nije riječ samo o tome da jedan predmet zamjenjuje drugi nego i o tome da drugi predmet predstavlja prvi, često i kao njegov dio).“ (Silić, Pranjković 2007: 216) Raguž (1997: 129 navodi kako je značenje prijedloga *uime* zastupanje.) Primjer:

(85) (...) *koliko ih je, po selima apulijskim, uzburkala vijest i sama pomisao da se to netko koji je njima nepoznat i koji dolazi izdaleka usudio uime zakona suditi i presuditi (...)* (Fabrio 2005: 17)

3.17. Genitiv s prijedlozima *putem, pomoću (s pomoću) i posredstvom*

J. Silić i I. Pranjković (2007: 216) pišu kako se sredstvo, osim genitivom s prijedlogom *preko*, izražava i prijedlozima *putem, pomoću (s pomoću) i posredstvom* (to su prijedlozi nastali od instrumentala imenica *put, pomoć i posredstvo*). Takav genitiv označuje predmet koji služi kao sredstvo ili kao pomoć pri obavljanju kakve radnje.

Prijedlog *putem* upotrebljava se kad kao sredstvo služi kakva ustanova ili medij priopćavanja, a najčešće se rabi u administrativnome stilu (Silić, Pranjković 2007: 217). U djelu je pronađen primjer takvoga genitiva:

(86) *Splitska općina neka digne zajam na svoj teret i to od domaćih novčanih zavoda, bilo banaka, bilo štedionica, bilo bogatih privatnika. Ne bude li išlo tako, neka traži zajam od države putem parlamentarne većine u Carevinskom vijeću (...)* (Fabrio 2005: 245)

Prijedlog *pomoću* (*s pomoću*) označuje predmet koji služi kao vrsta pripomoći za obavljanje kakve radnje (Silić, Pranjković 2007: 217):

(87) — *ponudio Mandalini udovici da će Bartula, sad već momka, zbrinuti na sigurno mjesto, prijeko, rekao je, na kopno s pomoću utjecajnih veza (...)* (Fabrio 2005: 67)

„Genitiv s prijedlogom *posredstvom* upotrebljava se onda kad što ili tko služi kao posrednik u obavljanju kakve radnje, npr. *To smo dobili posredstvom našega veleposlanstva u Parizu.*“ (Silić, Pranjković 2007: 217) U djelu nije pronađen primjer uporabe prijedloga *posredstvom*.

3.18. Genitiv s prijedlogom *između*

Genitiv s prijedlogom *između* J. Silić i I. Pranjković (2007: 217) nazivaju linearnim interesivom. „On označuje predmet ili predmete kojima se s dviju ili više strana nalaze drugi predmeti. Ako je genitiv u jednini, onda je nužno imenovati dva predmeta koji se nalaze s jedne i druge strane predmeta označena imenicom u genitivu (imenske riječi kojima se imenuju ti predmeti povezuju se veznikom *i*, a drugi sastavni veznici u toj službi ne dolaze u obzir).“ Primjer iz romana je sljedeći:

(88) (...) *svrnu pogledom na nebo pa krene prema letnim jedrima uz leto što su se, ubrana, nalazila između pramčanog i krmenog jarbola.* (Fabrio 2005: 23)

Genitiv s prijedlogom *između* može imati i vremensko značenje, npr. *To se dogodilo između Božića i Nove godine, Okupili smo se u noći između petka i subote.* (Silić, Pranjković 2007: 217) U djelu nije pronađen primjer vremenskoga značenja.

Ako je genitiv u množini, nije potrebno imenovanje predmeta koji okružuju drugi predmet i kojih se pretpostavlja dva ili više, (Silić, Pranjković 2007: 217) na primjer:

(89) *A od zarade u trgovini s prekomorskim življem, isplaćivao bi dvojicu, najviše trojicu mornara na svom plavu, i pripomagao roditelje koji bi ga, tijekom svakoga od njegovih boravaka u rodnoj luci, u predahu između putovanjâ, izvještavali (...)* (Fabrio 2005: 21)

3.19. Genitiv s prijedlozima *spram (naspram)*, *put*, *protiv*, *nasuprot (usuprot)*, *usprkos* i *unatoč*

Genitiv s prijedlogom *spram (naspram)* rijedak je i obilježen, a označuje okrenutost prema čemu, usmjerenost na što ili uspoređivanje predmeta po kakvu svojstvu. (Silić, Pranjković 2007: 217) D. Raguž (1997) je to pojednostavio te navodi kako prijedlog *spram* znači odnos ili usporedbu. U djelu je pronađen primjer takvoga genitiva:

(90) *Svom dušom protivio se principima Francuske revolucije; dvosmislen je međutim njegov stav **spram jakobinaca** u Napuljskoj Republici (...)* (Fabrio 2005: 19)

Sličan je genitiv s prijedlogom *put* koji također označuje usmjerenost, no podrazumijeva kretanje jednoga predmeta prema drugome, kakvo putovanje:

(91) — *umjesto da jedri kroz Otrantska vrata i na putu za sve nemirnije vode Napuljskog zaljeva oplovljuje Kalabriju, zadržav jedan od trabaccola Tullovih, za se, Nicola okrene sada sam **put sjevera**.* (Fabrio 2005: 21)

Prijedlog *protiv* označuje suprotnost među dvama predmetima ili događajima:

(92) *Poslije, dok su na nebu koje oni nisu mogli vidjeti iskrile zvijezde, njega svlada umor i on, ispruživ se na podu, zamijeti malo-pomalo kako njeni pregibi, kako listovi na njenim nogama, kako njene gotovo napete prepone na koje je oslanjao glavu tonući **protiv svoje volje** u razornu mlakost (...)* (Fabrio 2005: 74)

Za prijedloge *nasuprot*, *usprkos* i *unatoč* J. Silić i I. Pranjković (2007: 218) pišu kako su primarno dativni prijedlozi, no ponekad se, unatoč normativnoj preporuci, mogu naći i uz genitiv. *Nasuprot* označuje supostavljenost ili suprotstavljenost dvaju ili više predmeta. Primjer: *Jučer je sjedio **nasuprot tvoga prijatelja***. *Usprkos* i *unatoč* imaju dopusno značenje, dakle označuju da se što događa bez obzira na to što je u suprotnosti ili neskladu s onim što je označeno genitivom, npr. ***Unatoč velike vrućine** bili smo na igralištu*. (Silić, Pranjković 2007: 218) U romanu *Berenikina kosa* navedeni su prijedlozi korišteni uz dativ:

(93) ***Nasuprot tome bataljonu** bila je razvijena akademska legija s narodnom trobojkom i svojom glazbom na čelu...* (Fabrio 2005: 128)

(94) (...) *i bio bi **unatoč gladi i bolovima** sav ozaren kad bi pročitao da su Hrvati krivi za propast Republike svetog Marka (...)* (Fabrio 2005: 156)

3.20. Genitiv s prijedlozima *zbog*, *uslijed* i *radi* (*zaradi*, *poradi*)

Prijedlozi *zbog* i *uslijed* označuju uzrok s tim da je *zbog* općeuзročni prijedlog, a *uslijed* najčešće dolazi uz imenice koje označuju nešto nepoželjno ili nepovoljno (npr. *Nisu mogli proći uslijed magle*). (Silić, Pranjković 2007: 218) U djelu je pronađen primjer samo za genitiv s prijedlogom *zbog*:

(95) *Zapravo: ugiba se, ugiba se zbog onih djelića svoje nesreće (...)* (Fabrio 2005: 10)

„Genitiv s prijedlogom *zbog* danas je najčešći i najmanje obilježen način označavanja uzroka prijedložno-padežnim izrazom“ (Silić, Pranjković 2007: 218):

(96) *Na vijest da je pučka buna u Veneciji uspjela i da je Tommaseo, nakon nekoliko mjeseci što ih je proveo u tamnici, ponovo na slobodi, a zbito se to u ožujku ove godine, talijanski je živalj u gradu likovao. I sior Ziani. Ali više zbog svojih Mletaka negoli zbog gospodina Tommasea, iako jedno od drugog nije dijelio.* (Fabrio 2005: 97)

Genitiv s prijedlogom *radi* (*zaradi*, *poradi*) označuje cilj ili namjeru, što je vidljivo i iz primjera:

(97) *Ali Julije nikako da zaboravi ledenu, praznu, isisanu šutnju kojom ga je počastio otac kad mu je on, Julije, pod silinom novica, i radi tih novica (...)* (Fabrio 2005: 173)

„Genitiv s tim prijedlogom često se rabi i u značenju uzroka, ali se takva uporaba ne preporučuje.“ (Silić, Pranjković 2007: 218) D. Raguž (1997: 132) navodi da za značenje uzroka služi isključivo prijedlog *zbog*. U sljedećem primjeru vidljiva je nepravilna uporaba prijedloga *radi*:

(98) *Čula ga je gdje govori, tada ga je prvi put čula gdje to govori, kako je radi svoje istine kaznio majku i odbio od sebe oca (...)* (Fabrio 2005: 344)

3.21. Genitiv s prijedlogom *glede*

Genitiv s prijedlogom *glede* označuje čistu relaciju, što znači da se predmet na bilo koji način tiče drugoga predmeta. (Silić, Pranjković 2007: 218) Primjer iz djela koji to prikazuje je sljedeći:

(99) *Od 1945 — 1953. predsjednik vlade, a u dva mandata i ministar vanjskih poslova (1945 — 1947; 1951 — 1953) što ga navodi u izravnu svezu s događajima glede Trsta, Rijeke i Istre.* (Fabrio 2005: 390)

U tom značenju upotrebljava se i prijedlog *s obzirom na*, koji dolazi s akuzativom. (npr. ***S obzirom na naše planove ništa se nije promijenilo***) (Silić, Pranjković 2007: 219)

3.22. Genitiv s prijedlozima *prigodom, prilikom i povodom*

Prijedlozi *prigodom* i *prilikom* označavaju vrstu istodobnosti u kojoj se jedan vremenski odsječak ili događaj na temelju te istodobnosti povezuje s drugim. Ti događaji mogu biti samo podudarni u vremenu, a može se iz te podudarnosti razviti i uzročno-posljedični odnos. Razlika je to što je *prigodom* uglavnom vezan uz kakvu manifestaciju (npr. ***Prigodom otvaranja izložbe obratio nam se i voditelj galerije***), dok se *prilikom* veže uz kakav događaj (npr. ***Prilikom pranja posuđa razbio sam tanjur***). (Silić, Pranjković 2007: 219) U romanu nisu pronađeni primjeri rečenica u kojima se nalaze prijedlozi *prigodom* i *prilikom*.

Što se tiče prijedloga *povodom*, on ima u doslovnu smislu vremensko-uzročno značenje (obično se takvo značenje naziva uzrokom povoda). Prijedlog *povodom* može se zamijeniti prijedlogom *u povodu*. (Silić, Pranjković 2007: 219) D. Raguž (1997) pak navodi kako jezična norma odbacuje prijedlog *povodom* i preporuča uporabu prijedložno-padežnog izraza *u povodu*. U romanu su pronađena dva primjera koja prikazuju značenje uzroka povoda, a obje rečenice sadrže upravo *u povodu*:

(100) *U povodu 50. obljetnice smrti Giuseppea Verdija obećala održati solistički koncert u dobrotvorne svrhe (...)* (Fabrio 2005: 253)

(101) *U povodu desete obljetnice smrti, »Collectanea franciscana slavica« donosi prikaz njegova života i djelovanja.* (Fabrio 2005: 254)

4. Zaključak

Prijedlozi se najčešće definiraju kao nepromjenjiva vrsta riječi kojima se označavaju odnosi među bićima, stvarima i pojavama. Definicije u hrvatskoj jezikoslovnoj literaturi podosta su slične, a svi se slažu u tome da je upravo odnošajnost glavna značajka prijedloga kao nepromjenjive vrste riječi te da je tako istaknuto njihovo kategorijsko značenje koje je sintaktički određeno. Prijedlozi se ne mogu proučavati samostalno već je potrebno sagledati ih kroz suodnose s riječima na koje se odnose. Prijedložni padežni izraz naziv je za svaku vezu prijedloga i padežne riječi. U jezikoslovnoj literaturi prijedlozi se dijele prema dvama kriterijima – s obzirom na tvorbu i s obzirom na leksičko-semantička svojstva, to jest, odnose s padežima. S obzirom na tvorbeni kriterij, većina gramatika dijeli ih na primarne i sekundarne, dok ih J. Silić i I. Pranjković dijele na proizvedene i neproizvedene. Prema leksičko-semantičkom kriteriju prijedlozi se dijele na dimenzionalne i nedimenzionalne. Dimenzionalni su prijedlozi oni koji svojim značenjem upućuju na mjerljivost, odnosno na jednu od dimenzija – prostor ili vrijeme, prema tome se i dijele na prostorna i vremenska značenja. Nedimenzionalna značenja prijedloga tiču se složenijih logičkih odnosa, to su na primjer pripadnost, sredstvo, način, uzrok. Najveći broj prijedloga dolazi uz genitiv, više nego uz sve ostale padeže zajedno. Najpotpuniji popis prijedloga koji dolaze uz genitiv donose J. Silić i I. Pranjković u *Gramatici hrvatskog jezika za gimnazije i visoka učilišta*. Genitiv se naziva padežem ticanja jer označuje da je određeni predmet u širem smislu u nekom odnosu s drugim predmetom. Brojni prijedlozi koji dolaze uz genitiv služe upravo konkretiziranju i preciziranju njegova značenja. Neki od tih prijedloga su: *od, do, iz, s(a), za, oko, preko* i drugi. Prijedlog *od* smatra se najtipičnijim jer mu je osnovno značenje ablativno, to jest značenje kretanja predmeta koji se udaljuje od drugog predmeta. Opisi značenja genitiva s prijedlozima praćeni su primjerima iz suvremenog hrvatskog romana *Berenikina kosa* Nedjeljka Fabrija. Gotovo svako značenje prijedloga s genitivom potvrđeno je u građi, ako se izuzmu stilski obilježeni izrazi te oni koje norma ne preporučuje. Najčešće je korišten prijedlog *od*, slijedi prijedlog *do*, pa *iz* i *s(a)*. Obilježja jezika Nedjeljka Fabrija su nizanje prijedloga (npr. *do na*) te učestalo ponavljanje izraza kroz cijelo djelo. Fabio je često upotrebljavao ustaljene genitivne prijedložne izraze kao što su: *od vremena do vremena, od glave do pete, iz dana u dan, protiv svoje volje* i druge. Kada se govori o prijedlozima koji danas teže genitivu (na primjer *nasuprot, usprkos, unatoč*), ali primarno dolaze uz dativ, N. Fabio ih je rabio samo uz dativ.

5. Literatura

1. Anić, Vladimir, 2003. *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi liber
2. Babić, Stjepan; Brozović, Dalibor; Škarić, Ivo; Težak, Stjepko, 2007. *Glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika*. Zagreb: Globus
3. Barić, Eugenija; Hudeček, Lana; Koharović, Nebojša; Lončarić, Mijo; Lukenda, Marko; Mamić, Mile; Mihaljević, Milica; Šarić, Ljiljana; Švačko, Vanja; Vukojević, Luka; Zečević, Vesna; Žagar, Mateo, 1999. *Hrvatski jezični savjetnik*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje / Pergamena / Školske novine
4. Barić, Eugenija; Lončarić, Mijo; Malić, Dragica; Pavešić, Slavko; Peti, Mirko; Zečević, Vesna; Znika, Marija, 2005. *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga
5. Frančić, Anđela; Hudeček, Lana; Mihaljević, Milica. 2006. *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada
6. Ham, Sanda, 2012. *Školska gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga
7. Jakobson, Roman, 2008. *O jeziku*. Zagreb: Disput
8. *Jezični savjetnik*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, dostupno na: <https://jezicni-savjetnik.hr/> (posjećeno 8. rujna 2021.)
9. Katičić, Radoslav, 2002. *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika*. Zagreb: Globus
10. Kovačević, Barbara; Matas Ivanković, Ivana, 2007. *Parni prijedlozi*. Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje 33, 245-261
11. Matas Ivanković, Ivana, 2016. *Složeni prijedložni spojevi*. Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje 42/2, 543-562
12. Pranjković, Ivo, 2001. *Druga hrvatska skladnja: sintaktičke rasprave*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada
13. Raguž, Dragutin, 1997. *Praktična hrvatska gramatika*. Zagreb: Medicinska naklada

14. Rišner, Vlasta, 1999. *O nepromjenjivim riječima u gramatikama*, u: Jezikoslovlje, god. II., br. 2-3, Iz jezične suvremenosti
15. Rišner, Vlasta, 2005. *Prijedlozi nekad i danas*, u: Zbornik zagrebačke slavističke škole 2004.
16. Silić, Josip; Pranjković, Ivo, 2007. *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*. Zagreb: Školska knjiga
17. Švačko, Vanja, 1993. *Funkcija i status prijedložnih izraza*, u: Rasprave Zavoda za hrvatski jezik, sv. 19
18. Težak, Stjepko, Babić, Stjepan, 2007. *Gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga

Izvori:

1. Fabio, Nedjeljko, 2005. *Berenikina kosa*. Zagreb: Profil